

Christian Wendelborg og Joakim Caspersen

Høyt presterende elevers vurdering av læringsmiljøet

Analyser av Elevundersøkelsen 2013 og 2014

Christian Wendelborg og Joakim Caspersen

Høyt presterende elevers vurdering av læringsmiljøet

Analyser av Elevundersøkelsen 2013 og 2014

 NTNU Samfunnsforskning AS

Postadresse: 7491 Trondheim
Besøksadresse: Dragvoll Allé 38 B

Telefon: 73 59 63 00
Telefaks: 73 59 62 24

E-post: kontakt@samfunn.ntnu.no
Web.: www.samforsk.no

Foretaksnr. NO 986 243 836

NTNU Samfunnsforskning AS
Mangfold og inkludering
Februar 2016

ISBN 978-82-7570-453-3 (web)

FORORD

Denne rapporten gir en beskrivelse om hvordan høyt presterende elever skårer på indeksene som presenteres i skoleporten, samt sentrale læringsmiljøvariabler som innsats, opplevelse av relevans og opplevelse av ulike typer negative hendelser (krenkelser). Formålet med rapporten og mandatet for oppdraget er utpreget beskrivende og i mindre grad diskuterende om hva resultatene vil si og hvordan resultatene kan tolkes i en teoretisk kontekst.

Oppdragsgiver er Utdanningsdirektoratet og bakgrunnen for oppdraget er å gi informasjon til utvalget som er nedsatt av Kunnskapsdepartementet som skal vurdere hvordan norsk skole bedre kan ivareta høyt presterende elever.

Prosjektleder, februar 2016

Christian Wendelborg

INNHold

	side
FORORD	iii
INNHold	v
TABELLER	vi
1. Introduksjon	1
1.1 Høyt presterende elever i Elevundersøkelsen	1
1.2 Om analysene	2
2. Indeksene på Skoleporten	5
2.1 Trivsel	5
2.2 Støtte fra lærerne	6
2.3 Støtte hjemmefra	7
2.4 Faglig utfordring	8
2.5 Vurdering for læring	8
2.6 Læringskultur	10
2.7 Mestring	10
2.8 Motivasjon	11
2.9 Elevdemokrati og medvirkning	12
2.10 Felles regler	13
2.11 Utdanning og yrkesveiledning	14
2.12 Relevans	16
2.13 Innsats	17
3. Mobbing og krenkelser	18
3.1 Mobbing på skolen	19
3.2 Noen gjorde narr av eller ertet meg, slik at jeg ble lei meg	20
3.3 Jeg ble holdt utenfor	21
3.4 Noen spredte løgner om meg	21
3.5 Noen truet meg	22
3.6 Noen slo, dyttet, sparket eller holdt meg fast så jeg ble redd	23
3.7 Noen kommenterte utseendet mitt negativt på en måte jeg ikke likte	24
3.8 En eller flere krenkelser 2 til 3 ganger i måneden eller mer	25
4. Variasjon og spredning	27
5. Oppsummering	30
LITTERATUR	33

TABELLER

Tabell		side
Tabell 1.1	Kjønn fordelt på karaktergrupper i Elevundersøkelsen 2013 og 2014 (n 2013=189288; n 2014= 186178)	2
Tabell 1.2	Effekt mål og effektstørrelse	3
Tabell 2.1	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Trivsel»	5
Tabell 2.2	Gjennomsnitt og standardavvik for Trivsel fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	5
Tabell 2.3	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Støtte fra lærerne»	6
Tabell 2.4	Gjennomsnitt og standardavvik for Støtte fra lærerne fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	6
Tabell 2.5	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Støtte hjemmefra»	7
Tabell 2.6	Gjennomsnitt og standardavvik for Støtte hjemmefra fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	7
Tabell 2.7	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Faglig utfordring»	8
Tabell 2.8	Gjennomsnitt og standardavvik for Faglig utfordring fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	8
Tabell 2.9	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Vurdering for læring»	9
Tabell 2.10	Gjennomsnitt og standardavvik for Vurdering for læring fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	9
Tabell 2.11	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Læringskultur»	10
Tabell 2.12	Gjennomsnitt og standardavvik for Læringskultur fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	10
Tabell 2.13	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Mestring»	11
Tabell 2.14	Gjennomsnitt og standardavvik for Mestring fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	11
Tabell 2.15	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Motivasjon»	12
Tabell 2.16	Gjennomsnitt og standardavvik for Motivasjon fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	12
Tabell 2.17	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Elevdemokrati og medvirkning»	13
Tabell 2.18	Gjennomsnitt og standardavvik for Elevdemokrati og medvirkning fordelt på karaktergrupper. Cohens d og	

	effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	13
Tabell 2.19	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Felles regler»	14
Tabell 2.20	Gjennomsnitt og standardavvik for Felles regler fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	14
Tabell 2.21	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Utdanning og yrkesveiledning»	15
Tabell 2.22	Gjennomsnitt og standardavvik for Utdanning og yrkesveiledning fordelt på karaktergrupper og for 10.trinn og Vg1. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	15
Tabell 2.23	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Relevans»	16
Tabell 2.24	Gjennomsnitt og standardavvik for Relevans fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	16
Tabell 2.25	Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Innsats»	17
Tabell 2.26	Gjennomsnitt og standardavvik for Innsats fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	17
Tabell 3.1	Oversikt over spørsmål og svaralternativ for «mobbing på skolen» og krenkelser	18
Tabell 3.2	Andel og standardavvik for mobbing på skolen fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	19
Tabell 3.3	Andel og standardavvik for « Noen gjorde narr av eller ertet meg, slik at jeg ble lei meg» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	20
Tabell 3.4	Andel og standardavvik for «Jeg ble holdt utenfor» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	21
Tabell 3.5	Andel og standardavvik for «Noen spredte løgner om meg» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	21
Tabell 3.6	Andel og standardavvik for «Noen truet meg» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	22
Tabell 3.7	Andel og standardavvik for «Noen slo, dyttet, sparket eller holdt meg fast så jeg ble redd» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	23
Tabell 3.8	Andel og standardavvik for «Noen kommenterte utseendet mitt negativt på en måte jeg ikke likte» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	24
Tabell 3.9	Andel og standardavvik for «En eller flere krenkelser 2 til 3 ganger i måneden eller mer» fordelt på karaktergrupper.	

	Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)	25
Tabell 4.1	Andel varians som er forklart av klasse for Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag) i 2013 og 2014 for Læringsmiljøindeksene	28
Tabell 4.2	Andel varians som er forklart av klasse for Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag) i 2013 og 2014 for Mobbing og krenkelser	29

1. Introduksjon

Kunnskapsdepartementet har satt ned et utvalg for å vurdere hvordan norsk skole bedre kan ivareta høyt presterende elever (Jøsendalutvalget). I den forbindelse ble NTNU Samfunnsforskning bedt om å undersøke om høyt presterende elever skiller seg fra de øvrige elevene med hensyn til opplevelse av eget læringsmiljø i Elevundersøkelsen.

Elevundersøkelsen er en årlig nettbasert spørreundersøkelse hvor elever fra 5. trinn til ut videregående skole uttrykker sin mening om forhold som er viktige for å lære og trives på skolen. Det er obligatorisk å gjennomføre Elevundersøkelsen for 7. og 10. trinn, samt for videregående trinn 1 (Vg1), mens det er frivillig å delta for øvrige trinn. Det er Utdanningsdirektoratet som er ansvarlig for gjennomføringen og utformingen av Elevundersøkelsen, mens NTNU Samfunnsforskning er ansvarlig for analyser og rapportering.

Denne rapporten gir en beskrivelse om hvordan høyt presterende elever skårer på indeksene som presenteres i skoleporten, samt sentrale læringsmiljøvariabler som innsats, opplevelse av relevans og opplevelse av ulike typer negative hendelser (krenkelser). Formålet med rapporten og mandatet for oppdraget er utpreget beskrivende og i mindre grad diskuterende om hva resultatene vil si og hvordan resultatene kan tolkes i en teoretisk kontekst.

1.1 Høyt presterende elever i Elevundersøkelsen

For å identifisere høyt presterende elever i Elevundersøkelsen har vi tatt utgangspunkt i selvrapporterte karakterer i fagene Norsk hovedmål skriftlig, Matematikk, Samfunnsfag og Naturfag. Vi har definert at høyt presterende elever er elever som har karakteren 6 samtlige av disse fire fagene. Engelsk er holdt utenfor, på bakgrunn grunn av at 100 000 færre elever har oppgitt karakterer i dette faget. I tillegg har vi ikke inkludert karakterer i kroppsøving eller Kunst og håndverk. Analysene omfatter Elevundersøkelsene fra 2013 og 2014. I Elevundersøkelsene som ble gjennomført før 2013 er det ikke mulig å skille ut elever som fikk seks i alle fag fordi svarkategorien var «fem eller seks» på spørsmålet om hvilken karakter de fikk i faget. I 2013 og 2014 har elevene mulighet til å svare enten «fem» eller «seks». I Elevundersøkelsen 2015 er spørsmålet om karakterer dessverre tatt ut og dermed er det ikke mulig å se hvordan høyt presterende elever skiller seg ut fra øvrige elever.

Analysene benytter seg altså av selvrapporterte karakterer. Selvrapporterte karakterer er beheftet med en viss usikkerhet, men tidligere undersøkelser (for eksempel Markussen, 2000) har vist at det er høy korrelasjon mellom selvrapporterte og faktiske karakterer. En mer alvorlig utfordring er at det i spørreundersøkelser til elever og ungdom generelt må antas å være en viss andel useriøse tulle svar (Elstad, 2010; Opheim og Wiborg, 2012). I analysene har vi ekskludert elever som klart svarer useriøst. Useriøse svar vil her si elever som har svart at de mobbes flere ganger i uken av både medelever i klassen, andre elever på skolen, lærere og andre voksne på

skolen.. Mange av disse svarer også at de har seks i samtlige fag. Disse svarene er som nevnt ikke med i analysene i denne rapporten.

Tabell 1.1 Kjønn fordelt på karaktergrupper i Elevundersøkelsen 2013 og 2014 (n 2013=189288; n 2014= 186178)

	Kjønn					
	2013			2014		
	Gutt	Jente	Total	Gutt	Jente	Total
Karakter under 3	9,9	6,9	8,4	9,7	6,3	8,0
Karakter 3 opptil 4	31,2	26,0	28,6	31,6	25,6	28,5
Karakter 4 opptil 5	40,0	42,7	41,4	39,9	43,2	41,6
Karakter 5 opptil 6	15,9	22,3	19,2	15,6	23,4	19,5
Karakter 6 i alle fag	3,0	2,0	2,5	3,2	1,6	2,4

Tabell 1.1 viser at det er rundt 2,5 prosent av elevene som oppgir at de har karakteren seks i samtlige fire fag. Det er litt flere gutter enn jenter som er høyt presterende. Det er nærmere 190 000 elever hvert år som er med i analysene og det er naturlig nok bare elever i ungdomstrinn og VGS som er med i analysene i og med at elever på mellomtrinnet ikke har karakterer.

1.2 Om analysene

I analysene rapporteres gjennomsnittsverdiene for de ulike karaktergruppene. Når man leser gjennomsnittsverdiene må man relatere disse til de skalaene som er brukt (f.eks. svaralternativ 1 – 5). For eksempel, hvis man tar utgangspunkt i indeksen «*trivsel*» tolker man det slik at desto nærmere gjennomsnittsverdien er fem, desto bedre trives elevene på skolen. Det er likevel viktige unntak. Dette er spørsmålet om «*mobbing på skolen*», samt spørsmål om opplevelse av ulike negative hendelser. For disse spørsmålene oppgir vi andelen som har krysset av for at de er mobbet på skolen eller har opplevd de ulike hendelsene to til tre ganger i måneden eller mer.

I analyser av forskjeller i resultat over tid, og mellom grupper, bruker vi ofte begrepet statistisk signifikante forskjeller. Når vi bruker begrepet statistisk signifikant resultat mener man, enkelt sagt, at forskjellen ikke skyldes tilfeldigheter. Det vil si at det er ikke tilfeldigheter eller målefeil som gjør at vi finner forskjeller eller sammenhenger, men noen egenskaper i gruppene eller det vi måler som gjør at vi finner disse forskjellene. Et statistisk signifikant resultat er altså et mål på hvor sikker vi kan være på at resultatene vi finner i et utvalg kan generaliseres og hvor sikkert vi kan si at resultatene også gjelder en større populasjon. Samtidig er det svakheter ved bare å vise til om resultatene er signifikante eller ikke. Dette gjelder særlig i undersøkelser som Elevundersøkelsen hvor det er veldig mange som har svart. I denne rapporten hvor det er nesten 200 000 elever som har svart på spørsmålene hvert år, vil selv små forskjeller bli signifikante. Det kan bety at signifikante forskjeller kan være trivielle og lite viktige. Derfor kjører vi også analyser som måler effektstørrelse. Dette er analyser som måler styrken på forskjellen eller sammenhengen og gir et bedre mål enn

en signifikanstest. Derfor vil vi benytte oss av et effektmål som heter Cohens d . Når det i denne rapporten refereres til signifikante resultat refereres det ikke til generalisering, men til størrelsen på forskjeller. Cohens d benyttes dermed her som et signifikansmål og er et mål på effektstørrelse. Den beregnes som forskjellen i gjennomsnittsverdi mellom to grupper delt på samlet standardavvik i de to gruppene (Cohen, 1988). Standardavvik er et mål på spredning. Det vil si i hvilken grad svarfordelingen klumper seg rundt gjennomsnittet eller er mer spredt over hele skalaen. Cohens d kan derfor enkelt sagt brukes som et mål som viser om forskjellen mellom gruppene er betydningsfull, triviell eller om den har noen praktisk betydning. Ut i fra Cohens d regner vi også ut effektstørrelse (ES).

Når det gjelder Cohens d må vi også ta noen forbehold. Cohens d er hensiktsmessig å bruke når det er naturlig å bruke gjennomsnittsverdi som mål på sentraltendens og når variablene/indeksene ikke er for skjevfordelt/bryter forutsetningen for normalfordeling. Enkelte indekser er svært skjevfordelt. Dette gjelder eksempelvis *Trivsel*. Vi må derfor være forsiktig med å tolke for mye ut fra Cohens d , men dette effektmålet vil likevel gi oss en indikasjon på størrelsen på forskjellene.

Tabell 1.2 viser hvordan Cohens d tolkes.

Tabell 1.2   *Effektmål og effektstørrelse*

Effektmål	Ingen/svak effekt	Liten effekt	Moderat effekt	Stor effekt
Cohens d	0-0,19	0,2-0,49	0,5-.079	>0.8

I denne rapporten ser vi på forskjeller mellom høyt presterende elever og elever i øvrige karaktergrupper. Som nevnt ser vi på om forskjellene mellom høyt presterende elever og øvrige elever er betydningsfulle eller uten betydning ved hjelp av Cohens d . Imidlertid kan det hende at forskjellen ikke ligger i forskjeller i prestasjonsnivå, men er knyttet til andre egenskaper som kjønn, antall elever ved skolen eller kommunestørrelse. Derfor har vi i egne analyser kontrollert for om eventuelle forskjeller skyldes disse forholdene mer enn prestasjonsnivå (ikke rapportert i dette notatet, da ingen av effektene var signifikante). Resultatene viser at når vi kontrollerer for disse variablene endres effekten av prestasjonsnivå i liten grad. Det vil si at vi blir mer sikre på at forskjellene vi finner mellom karaktergruppene skyldes prestasjonsnivå og ikke andre bakenforliggende variabler.

2. Indeksene på Skoleporten

I dette kapitlet vil vi beskrive hvordan elevene i de ulike karaktergruppene skårer på de ulike indeksene som presenteres på Skoleporten, med unntak av «Mobbing i skolen». I tillegg presenteres hvordan elevene skårer på indeksene «Innsats» og «Opplevelse av relevans i skolearbeidet». Disse to indeksene presenteres ikke på skoleporten. Resultatene om «Mobbing i skolen» og krenkelser presenteres i neste kapittel. Resultatene blir presentert i underkapitler for hver indeks hvor også spørsmålene i indeksene blir presentert.

2.1 Trivsel

Indeksen «*trivsel*» består av ett spørsmål som er stilt til samtlige elever. Denne indikatoren er ment å fange opp elevenes generelle trivsel på skolen.

Tabell 2.1 *Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Trivsel»*

Trivsel	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6832 Trives du på skolen?	Trives ikke i det hele tatt – Trives ikke noe særlig – Trives litt – Trives godt – Trives svært godt

Tabell 2.2 *Gjennomsnitt og standardavvik for Trivsel fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Trivsel							
	2013				2014			
	Gjennom- snitt	Standard- avvik	Cohens d	ES	Gjennom- snitt	Standard- avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	4,03	0,93	0,15	0,07	3,99	0,94	0,21	0,11
Karakter 3 opptil 4	4,23	0,78	0,06	0,03	4,19	0,78	0,01	0,00
Karakter 4 opptil 5	4,34	0,71	0,19	0,09	4,31	0,72	0,13	0,06
Karakter 5 opptil 6	4,41	0,68	0,26	0,13	4,38	0,68	0,21	0,10
Karakter 6 i alle fag	4,18	1,03	-	-	4,20	1,02	-	-

Tabell 2.2 viser at elever med karakterer under tre er de elevene som skårer lavest på Trivselindikatoren med gjennomsnittsverdien 4,03. Videre ser vi at for 2013 øker gjennomsnittsskåren for trivsel for hver karaktergruppe fram til elevene som har karakterer mellom fem og seks. Disse elevene skårer 4,41 på *Trivsel*. For høyt presterende elever – elever som har seks i alle fag – synker gjennomsnittsverdien på trivselsvariablen til 4,18. Cohens d verdiene og effektstørrelsen (ES) viser at høyt presterende elever oppgir signifikant/betydelig lavere trivsel enn elever som har

mellom karakterer mellom fem og seks (Cohens $d=0,26$; $ES=0,13$), men forskjellen fra de øvrige gruppene elever er ikke signifikant. Mønsteret er likt i 2014, med unntak av at høyt presterende elever skårer betydelig høyere på trivselsvariablen enn de svakest presterende elever (elever med under tre i samtlige fag).

2.2 Støtte fra lærerne

I Elevundersøkelsen er det er fem spørsmål som skal måle «*støtte fra lærerne*». Disse spørsmålene fokuserer på elevenes generelle opplevelse av emosjonell og faglig støtte fra lærerne. Tabell 2.2 viser spørsmålene og svaralternativene som inngår.

Tabell 2.3 *Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Støtte fra lærerne»*

Støtte fra lærerne	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6843 Opplever du at lærerne dine bryr seg om deg?	Ingen – Bare en– Noen få – De fleste – Alle
Q6844 Opplever du at lærerne dine har tro på at du kan gjøre det bra på skolen?	Ingen – Bare en– Noen få – De fleste – Alle
Q6845 Opplever du at lærerne behandler deg med respekt?	Ingen – Bare en– Noen få – De fleste – Alle
Q6846 Når jeg har problemer med å forstå arbeidsoppgaver på skolen, får jeg god hjelp av lærerne	Ingen – Bare en– Noen få – De fleste – Alle
Q6848 Lærerne hjelper meg slik at jeg forstår det jeg skal lære*	Helt uenig – Litt uenig – Verken enig eller uenig – Litt enig – Helt enig

* Svarkategoriene ble presentert i motsatt rekkefølge i 2014 sammenlignet med 2013.

Tabell 2.4 *Gjennomsnitt og standardavvik for Støtte fra lærerne fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Støtte fra Lærerne							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,72	0,82	0,02	0,01	3,83	0,85	0,09	0,04
Karakter 3 opptil 4	3,87	0,70	0,16	0,08	3,97	0,71	0,07	0,03
Karakter 4 opptil 5	3,99	0,63	0,32	0,16	4,07	0,64	0,19	0,09
Karakter 5 opptil 6	4,11	0,59	0,48	0,24	4,18	0,58	0,33	0,16
Karakter 6 i alle fag	3,74	0,93	-	-	3,91	1,01	-	-

Tabell 2.4 viser tilsvarende mønster som tabell 2.2. Elever med karakterer under tre skårer lavest på indeksen *Støtte fra lærerne* både i 2013 og 2014, hvor deretter

gjennomsnittsverdien på indeksen øker for hver karaktergruppe, mens den synker igjen for gruppen høyt presterende elever. I 2013 skårer de høyt presterende elevene betydelig lavere enn både elever som har karakterer mellom fire og fem (Cohens $d=0,32$; $ES=0,16$) og elever med karakterer mellom fem og seks (Cohens $d=0,48$; $ES=0,24$). I 2014 skiller de høyt presterende elevene seg bare i betydelig grad fra elever med karakterer mellom fem og seks (Cohens $d=0,33$; $ES=0,16$).

2.3 Støtte hjemmefra

Det er tre spørsmål som skal måle «*støtte hjemmefra*». Indeksen viser elevenes opplevelse av interesse, støtte og oppmuntring de får hjemmefra når det gjelder skole og skolearbeid.

Tabell 2.5 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «*Støtte hjemmefra*»

Støtte hjemmefra	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6839 Hjemme viser de interesse for det jeg gjør på skolen	Aldri – Sjelden – Av og til –Ofte –Svært ofte eller alltid
Q6840 Jeg får god hjelp til leksene mine hjemme	Aldri – Sjelden – Noen ganger –Ofte –Alltid
Q6841 Hjemme oppmuntrer de voksne meg i skolearbeidet	Aldri – Sjelden – Noen ganger –Ofte –Alltid

Tabell 2.6 Gjennomsnitt og standardavvik for *Støtte hjemmefra* fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Støtte hjemmefra							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,50	1,07	0,31	0,16	3,57	1,06	0,33	0,16
Karakter 3 opptil 4	3,74	0,99	0,10	0,05	3,80	0,98	0,13	0,07
Karakter 4 opptil 5	3,93	0,94	0,07	0,04	3,99	0,93	0,05	0,02
Karakter 5 opptil 6	4,09	0,90	0,23	0,11	4,13	0,87	0,20	0,10
Karakter 6 i alle fag	3,86	1,17	-	-	3,94	1,12	-	-

Når det gjelder indeksen *Støtte hjemmefra* ser vi av tabell 2.6 at høyt presterende elever skårer både i 2013 og 2014 betydelig høyere enn de svakest presterende elevene (2013: Cohens $d=0,31$; $ES=0,16$; 2014: Cohens $d=0,33$; $ES=0,16$) og betydelig lavere enn elever som har karakterer mellom fem og seks (2013: Cohens $d=0,23$; $ES=0,11$;

2014: Cohens $d=0,20$; $ES=0,10$). Ut over det skiller ikke de høyt presterende elevene seg fra de andre elevene.

2.4 Faglig utfordring

Indeksen «*faglig utfordring*» består av kun ett spørsmål og skal fange opp elevenes opplevelse av faglige utfordringer på skolen.

Tabell 2.7 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Faglig utfordring»

Faglig utfordring	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6852 Får du nok utfordringer på skolen?	Ikke i noen fag – I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag

Tabell 2.8 Gjennomsnitt og standardavvik for Faglig utfordring fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

Faglig utfordring	Faglig utfordring							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	4,08	0,90	0,15	0,08	4,20	0,85	0,17	0,09
Karakter 3 opptil 4	4,15	0,81	0,24	0,12	4,28	0,77	0,26	0,13
Karakter 4 opptil 5	4,19	0,82	0,27	0,14	4,33	0,77	0,31	0,15
Karakter 5 opptil 6	4,16	0,88	0,23	0,12	4,28	0,84	0,25	0,12
Karakter 6 i alle fag	3,92	1,16	-	-	4,03	1,10	-	-

Tabell 2.8 viser at høyt presterende elever skårer lavest på spørsmålet om de får nok faglige utfordringer på skolen. Dette gjelder for både 2013 og 2014. Cohens d verdiene viser at forskjellen er av betydning foruten fra de svakest presterende elevene.

2.5 Vurdering for læring

Spørsmålene som inngår i «*vurdering for læring*» har til hensikt å måle de fire prinsippene som regnes som de sentrale innenfor VFL:

Prinsippene tar utgangspunkt i at: Elever og lærlinger lærer best når de 1) forstår hva de skal lære og hva som er forventet av dem 2) får tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen, 3) får råd om hvordan de kan forbedre seg, og 4) • er involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og

utvikling. Faktoranalyser indikerer at elevene ikke skiller mellom de ulike prinsippene og behandles derfor som en samlet indeks (se, Wendelborg, 2014).

Tabell 2.9 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Vurdering for læring»

Vurdering for læring	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6862 Forklarer lærerne hva som er målene i de ulike fagene slik at du forstår dem?	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6863 Forklarer læreren godt nok hva det legges vekt på når skolearbeidet ditt vurderes.	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6865 Forteller lærerne deg hva som er bra med arbeidet du gjør?	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6866 Snakker lærerne med deg om hva du bør gjøre for å bli bedre i fagene?	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6867 Hvor ofte får du tilbakemeldinger fra lærerne som du kan bruke til å bli bedre i fagene?*	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6868 Får du være med og foreslå hva det skal legges vekt på når arbeidet ditt skal vurderes?	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6869 Får du være med og vurdere skolearbeidet ditt?	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6870 Jeg får hjelp av lærerne til å tenke gjennom hvordan jeg utvikler meg i faget	Ikke i noen fag–I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag

Tabell 2.10 Gjennomsnitt og standardavvik for Vurdering for læring fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Vurdering for Læring							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,24	0,85	0,23	0,11	3,30	0,86	0,19	0,09
Karakter 3 opptil 4	3,28	0,78	0,20	0,10	3,33	0,78	0,17	0,08
Karakter 4 opptil 5	3,27	0,75	0,21	0,10	3,30	0,74	0,20	0,10
Karakter 5 opptil 6	3,27	0,73	0,21	0,11	3,31	0,72	0,20	0,10
Karakter 6 i alle fag	3,46	1,02	-	-	3,48	0,99	-	-

Tabell 2.10 viser at høyt presterende elever skiller seg ut på indeksen *Vurdering for læring*, ved å svare betydelig høyere enn de øvrige elever. I 2013 skiller de høyt presterende elevene seg betydelig fra samtlige andre elever med Cohens d verdier som varierer fra 0,20 til 0,23. Forskjellen er ikke like stor i 2014, hvor Cohens d grenseverdien på 0,2 bare overstiges for elever med karakterer mellom fire og fem, og elever med karakterer mellom fem og seks.

2.6 Læringskultur

Indeksen «*læringskultur*» er satt sammen av tre spørsmål som omhandler ulike elementer rundt arbeidsforhold i klassen. Disse elementene er arbeidsro, om elevene opplever at skolearbeidet er viktig og om det er rom for å gjøre feil i skolearbeidet.

Tabell 2.11 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indekseen «Læringskultur»

Læringskultur	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6849 Det er god arbeidsro i timene.*	Helt uenig – Litt uenig – Verken uenig eller enig – Litt enig – Helt enig
Q6850 I klassen min synes vi det er viktig å jobbe godt med skolearbeidet*	Helt uenig – Litt uenig – Verken uenig eller enig – Litt enig – Helt enig
Q6851 Mine lærere synes det er greit at vi elever gjør feil fordi vi kan lære av det.*	Helt uenig – Litt uenig – Verken uenig eller enig – Litt enig – Helt enig

* Svarkategoriene ble presentert i motsatt rekkefølge i 2014 sammenlignet med 2013.

Tabell 2.12 Gjennomsnitt og standardavvik for Læringskultur fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

Læringskultur	Læringskultur							
	Gjennomsnitt	2013				2014		
		Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,31	0,98	0,11	0,06	3,68	0,85	0,12	0,06
Karakter 3 opptil 4	3,43	0,94	0,22	0,11	3,79	0,77	0,01	0,00
Karakter 4 opptil 5	3,55	0,92	0,33	0,16	3,87	0,74	0,08	0,04
Karakter 5 opptil 6	3,64	0,89	0,42	0,21	3,92	0,74	0,14	0,07
Karakter 6 i alle fag	3,18	1,25	-	-	3,80	1,01	-	-

For indekseen *Læringskultur* ser vi av tabell 2.12 at Høyt presterende elever skårte betydelig lavere enn øvrige elever med karakterer fra tre og oppover. Denne forskjellen er ikke tilstede i 2014. Denne indekseen er ikke direkte sammenlignbar mellom 2013 og 2014 fordi rekkefølgen på svarkategoriene ble endret i 2014, som fikk klare følger for hvordan elever svarte på spørsmålene.

2.7 Mestring

Denne indekseen viser elevenes opplevelse av «*mestring*» i forbindelse med undervisning, lekser og arbeid på skolen. Indeksen måles av tre spørsmål.

Tabell 2.13 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Mestring»

Mestring	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6854 Tenk på når du får arbeidsoppgaver på skolen som du skal gjøre på egen hånd. Hvor ofte klarer du oppgavene alene?	Aldri – Sjelden – Noen ganger – Ofte – Alltid
Q6855 Tenk på når læreren går gjennom og forklarer nytt stoff på skolen. Hvor ofte forstår du det som læreren gjennomgår og forklarer?	Aldri – Sjelden – Noen ganger – Ofte – Alltid
Q6853 Får du lekser som du greier å gjøre på egen hånd?	Ikke i noen fag – I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag – Har ikke lekser

Tabell 2.14 Gjennomsnitt og standardavvik for Mestring fordelt på karaktergrupper. Cohens *d* og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Mestring							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens <i>d</i>	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens <i>d</i>	ES
Karakter under 3	3,37	0,80	0,61	0,29	3,42	0,81	0,70	0,33
Karakter 3 opptil 4	3,73	0,65	0,24	0,12	3,78	0,64	0,33	0,16
Karakter 4 opptil 5	4,01	0,57	0,09	0,05	4,04	0,55	0,01	0,01
Karakter 5 opptil 6	4,25	0,53	0,39	0,19	4,27	0,51	0,29	0,14
Karakter 6 i alle fag	3,93	1,03	-	-	4,05	0,98	-	-

Tabell 2.14 viser at høyt presterende elever skårer betydelig høyere enn de svakest presterende elevene på indeksen *Mestring* i både 2013 og 2014 (2013:Cohens $d=0,61/ES=0,29$; 2014: Cohens $d=0,7/ES=0,33$), samt elever som har karakter fra tre opptil fire i 2013 (Cohens $d=0,24/ES=0,12$), men ikke i 2014. Dette kan sies å være forventet, imidlertid ser vi at høyt presterende elevene skårer betydelig lavere på mestringsindeksen enn elever som har karakterer fem opptil seks (2013:Cohens $d=0,39/ES=0,19$; 2014: Cohens $d=0,29/ES=0,14$). Høyt presterende elever skiller seg ikke fra elever som har karakterer fra fire og opptil fem, på indeksen *Mestring*.

2.8 Motivasjon

Spørsmål om *Motivasjon* fokuserer på elevenes indre motivasjon, interesse og lærelyst for skolearbeidet. Motivasjon måles gjennom tre ulike påstander.

Tabell 2.15 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Motivasjon»

Motivasjon	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6834 Er du interessert i å lære på skolen?	Ikke i noen fag – I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6835 Hvor godt liker du skolearbeidet?	Ikke i det hele tatt – Ikke særlig godt – Nokså godt – Godt – Svært godt
Q6836 Jeg gleder meg til å gå på skolen	Helt uenig – Litt uenig – Verken enig eller uenig – Litt enig – Helt enig

Tabell 2.16 Gjennomsnitt og standardavvik for Motivasjon fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Motivasjon							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,30	0,90	0,36	0,18	3,28	0,89	0,43	0,21
Karakter 3 opptil 4	3,53	0,79	0,13	0,07	3,52	0,79	0,19	0,09
Karakter 4 opptil 5	3,73	0,73	0,08	0,04	3,72	0,72	0,04	0,02
Karakter 5 opptil 6	3,93	0,69	0,32	0,16	3,92	0,69	0,27	0,13
Karakter 6 i alle fag	3,65	1,03	-	-	3,69	1,02	-	-

Tabell 2.16 viser at høyt presterende elever skårer betydelig høyere enn de svakest presterende elevene på indeksen *Motivasjon* (2013:Cohens d=0,36/ES=0,18; 2014: Cohens d=0,43/ES=0,21). Videre viser tabellen at høyt presterende elever skårer betydelig lavere enn elever som har karakterer fra fem og opptil seks (2013:Cohens d=0,32/ES=0,16; 2014: Cohens d=0,27/ES=0,13). Det er ingen forskjeller av betydning når det gjelder forskjeller mellom høyt presterende elever og elever i de øvrige karaktergruppene.

2.9 Elevdemokrati og medvirkning

I denne indeksen er det to spørsmål som omhandler elevdemokrati og to som omhandler medvirkning. Faktoranalyser indikerer at disse spørsmålene lader på samme faktor (se, Wendelborg, 2014). Indeksen inneholder derfor både elevenes opplevelse av medvirkning i fagene, samt hvorvidt de får være med å bestemme klasseregler og delta i elevrådsarbeid.

Tabell 2.17 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Elevdemokrati og medvirkning»

Elevdemokrati og medvirkning	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6871 Er dere elever med på å foreslå hvordan dere skal arbeide med fagene?	Ikke i noen fag – I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6872 Legger lærerne til rette for at dere elever kan delta i elevrådsarbeid og annet arbeid som tillitsvalgt?	Ikke i det hele tatt – I liten grad – I noen grad – I stor grad – I svært stor grad
Q6873 Hører skolen på elevenes forslag?	Aldri – Sjelden – Av og til – Ofte – Svært ofte eller alltid
Q6874 Er dere elever med på å lage regler for hvordan dere skal ha det i klassen/gruppa?	Aldri – Sjelden – Noen ganger – Ofte – Alltid

Tabell 2.18 Gjennomsnitt og standardavvik for Elevdemokrati og medvirkning fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Elevdemokrati og medvirkning							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,16	0,86	0,24	0,12	3,24	0,87	0,23	0,12
Karakter 3 opptil 4	3,24	0,79	0,16	0,08	3,32	0,79	0,16	0,08
Karakter 4 opptil 5	3,27	0,77	0,13	0,06	3,33	0,77	0,14	0,07
Karakter 5 opptil 6	3,31	0,75	0,09	0,04	3,38	0,75	0,09	0,04
Karakter 6 i alle fag	3,40	1,10	-	-	3,46	1,05	-	-

Tabell 2.18 viser at høyt presterende elever skårer høyest på indeksen *Elevdemokrati og medvirkning* i både 2013 og 2014. Imidlertid er forskjellen ikke av betydning foruten til de svakest presterende elevene i 2013 (Cohens d=0,24/ES=0,12).

2.10 Felles regler

Denne indeksen handler om hvordan elevene opplever skolens reglement, og hvor samkjørte de voksne på skolen er i forhold til reaksjoner på brudd på ordens- og oppførselsreglementet.

Tabell 2.19 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Felles regler»

Felles regler	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6875 Vet du hvilke regler som gjelder for hvordan dere skal ha det på skolen?	Aldri – Sjelden – Noen ganger – Ofte – Alltid
Q6876 De voksne sørger for at vi følger reglene for hvordan vi skal ha det på skolen	Aldri – Sjelden – Noen ganger – Ofte – Alltid
Q6877 De voksne på denne skolen reagerer på samme måte hvis elevene bryter reglene.	Aldri – Sjelden – Noen ganger – Ofte – Alltid

Tabell 2.20 Gjennomsnitt og standardavvik for Felles regler fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Felles regler							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,77	0,89	0,03	0,01	3,80	0,89	0,03	0,02
Karakter 3 opptil 4	3,88	0,80	0,08	0,04	3,90	0,79	0,08	0,04
Karakter 4 opptil 5	3,90	0,77	0,11	0,05	3,92	0,76	0,10	0,05
Karakter 5 opptil 6	3,90	0,74	0,11	0,05	3,92	0,74	0,10	0,05
Karakter 6 i alle fag	3,80	1,07	-	-	3,83	1,04	-	-

Når det gjelder *Felles regler* viser tabell 2.20 at høyt presterende elever ikke skiller seg fra øvrige elever, verken i 2013 eller 2014.

2.11 Utdanning og yrkesveiledning

Indeksen «*Utdanning og yrkesveiledning*» fanger opp elevenes vurdering av den informasjonen de får i forhold til utdanningsvalg. Merk at det første spørsmålet kun stilles til elever på 10. trinn, mens det andre spørsmålet blir stilt til elever på Vg1.

Tabell 2.21 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Utdanning og yrkesveiledning»

Utdanning og yrkesveiledning	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6923 Jeg har fått et godt grunnlag for videre valg av utdanning og yrke, så langt på ungdomsskolen (10. trinn)	Ikke i det hele tatt – I liten grad – I noen grad –I stor grad –I svært stor grad
Q6925 Hvor fornøyd er du med den rådgivingen du fikk om valg av utdanning og yrke på ungdomsskolen? (Vg1)	Ikke særlig fornøyd – Lite fornøyd– Ganske fornøyd – Fornøyd –Svært fornøyd

Tabell 2.22 Gjennomsnitt og standardavvik for Utdanning og yrkesveiledning fordelt på karaktergrupper og for 10.trinn og Vg1. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

Utdanning og yrkesveiledning								
10.trinn	Gjennomsnitt	2013			2014			
		Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,42	1,17	0,25	0,13	3,49	1,15	0,24	0,12
Karakter 3 opptil 4	3,57	1,05	0,15	0,07	3,62	1,05	0,13	0,07
Karakter 4 opptil 5	3,68	1,04	0,05	0,03	3,69	1,04	0,07	0,04
Karakter 5 opptil 6	3,81	1,05	0,06	0,03	3,82	1,04	0,03	0,02
Karakter 6 i alle fag	3,74	1,35	-	-	3,78	1,27	-	-
Vg1	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,33	1,40	0,05	0,02	3,42	1,37	0,10	0,05
Karakter 3 opptil 4	3,37	1,37	0,02	0,01	3,48	1,33	0,05	0,03
Karakter 4 opptil 5	3,27	1,37	0,09	0,05	3,41	1,33	0,11	0,05
Karakter 5 opptil 6	3,20	1,37	0,14	0,07	3,31	1,32	0,18	0,09
Karakter 6 i alle fag	3,40	1,49	-	-	3,56	1,41	-	-

Tabell 2.22 viser at høyt presterende elever på ungdomstrinnet opplever i større grad enn de svakest presterende elevene at de har fått et godt grunnlag for videre valg av utdanning og yrke, så langt på ungdomsskolen. Dette gjelder både i 2013 og 2014 (2013: Cohens d=0,25;ES=0,13; 2014: Cohens d=0,24;ES=0,12). Ut over det er det ingen forskjeller mellom elevgruppene, verken på 10.trinn eller på Vg1.

2.12 Relevans

Indeksen *Relevans* presenteres ikke på Skoleporten, men spørsmålene er obligatoriske. Det er tre spørsmål som omhandler relevans. Indeksen kartlegger en overordnet opplevelse av om en synes det en lærer på skolen er viktig, at det er nyttig senere i livet og relevant for en fremtidig jobb. Dersom en er enig i disse spørsmålene/påstandene synes en at skolen er relevant og at læring har nytteverdi.

Tabell 2.23 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Relevans»

Relevans	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6856 Jeg synes det vi lærer på skolen er viktig*	Helt uenig – Litt uenig – Verken enig eller uenig – Litt enig – Helt enig
Q6857 Det meste jeg lærer på skolen, vil jeg få nytte av senere i livet	Helt uenig – Litt uenig – Verken enig eller uenig – Litt enig – Helt enig
Q6858 Samme hvilken jobb jeg får, vil det jeg lærer på skolen være nyttig	Helt uenig – Litt uenig – Verken enig eller uenig – Litt enig – Helt enig

* Svarkategoriene ble presentert i motsatt rekkefølge i 2014 sammenlignet med 2013.

Tabell 2.24 Gjennomsnitt og standardavvik for Relevans fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Relevans							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,42	1,14	0,11	0,06	3,65	1,04	0,08	0,04
Karakter 3 opptil 4	3,52	1,05	0,20	0,10	3,69	0,94	0,04	0,02
Karakter 4 opptil 5	3,60	1,01	0,27	0,13	3,71	0,90	0,02	0,01
Karakter 5 opptil 6	3,73	0,97	0,38	0,19	3,80	0,87	0,06	0,03
Karakter 6 i alle fag	3,28	1,34	-	-	3,74	1,12	-	-

Tabell 2.24 viser at i 2013 skåret høyt presterende elever betydelig lavere enn de andre elevene på indeksen *Relevans* foruten elever med karakterer under tre på indeksen. I 2014 er det ingen forskjell mellom elevgruppene. Indeksen er ikke direkte sammenlignbar mellom årene fordi svarkategoriene ble presentert i motsatt rekkefølge i 2013.

2.13 Innsats

Det tematiske området *Innsats* er målt ved hjelp av to spørsmål. Spørsmålene er ment å dekke arbeid på både skolen og hjemme. Denne indeksen er ikke presentert i Skoleporten.

Tabell 2.25 Oversikt over spørsmål og svaralternativ som inngår i indeksen «Innsats»

Innsats	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6837 Prioriterer du å bruke tid på skolearbeidet (både arbeid i timene og lekser)?	Ikke i noen fag – I svært få fag – I noen fag – I mange fag – I alle eller de fleste fag
Q6838 Når jeg arbeider med skolefag, fortsetter jeg å jobbe selv om det jeg skal lære er vanskelig	Helt uenig – Litt uenig – Verken enig eller uenig – Litt enig – Helt enig

Tabell 2.26 Gjennomsnitt og standardavvik for Innsats fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)

	Innsats							
	2013				2014			
	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES	Gjennomsnitt	Standardavvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	3,37	0,94	0,54	0,26	3,33	0,95	0,60	0,29
Karakter 3 opptil 4	3,72	0,83	0,21	0,11	3,69	0,84	0,27	0,13
Karakter 4 opptil 5	4,05	0,77	0,12	0,06	4,02	0,78	0,07	0,04
Karakter 5 opptil 6	4,36	0,69	0,46	0,23	4,35	0,68	0,44	0,21
Karakter 6 i alle fag	3,93	1,11	-	-	3,95	1,10	-	-

Tabell 2.26 viser at høyt presterende elever skårer betydelig høyere på indeksen Innsats enn elever som har karakterer under tre (2013: Cohens d=0,54;ES=0,26; 2014: Cohens d=0,60;ES=0,29) og elever med karakterer mellom tre og opptil fire (2013: Cohens d=0,21;ES=0,11; 2014: Cohens d=0,27;ES=0,13). De skiller seg ikke fra elever med karakterer mellom fire og opptil fem, men skårer betydelig lavere enn elever som har karakterer fra fem og opptil seks (2013: Cohens d=0,46;ES=0,23; 2014: Cohens d=0,44;ES=0,21).

3. Mobbing og krenkelseser

Spørsmål om Mobbing på skolen viser andelen som opplever at de blir mobbet. Dersom elevene har krysset av for at de er mobbet på skolen to til tre ganger i måneden eller mer blir de kategorisert som mobbet. Tilsvarende viser spørsmålene om krenkelseser andel elever som har krysset av for at de har opplevd de ulike negative hendelsene to til tre ganger i måneden eller mer.

Tabell 3.1 Oversikt over spørsmål og svaralternativ for «mobbing på skolen» og krenkelseser

Mobbing på skolen	
Spørsmål	Svaralternativ
Q6918 Er du blitt mobbet på skolen de siste månedene?	Flere ganger i uken– Omtrent 1 gang i uken - 2 eller 3 ganger i måneden - En sjelden gang - Ikke i det hele tatt
Krenkelseser	
Hvor ofte har dette hendt med deg på skolen i dette skoleåret?	
Q6889 Noen gjorde narr av eller ertet meg, slik at jeg ble lei meg	Flere ganger i uken– Omtrent 1 gang i uken - 2 eller 3 ganger i måneden - En sjelden gang - Ikke i det hele tatt
6893 Jeg ble holdt utenfor	Flere ganger i uken– Omtrent 1 gang i uken - 2 eller 3 ganger i måneden - En sjelden gang - Ikke i det hele tatt
Q6897 Noen spredte løgner om meg	Flere ganger i uken– Omtrent 1 gang i uken - 2 eller 3 ganger i måneden - En sjelden gang - Ikke i det hele tatt
Q6901 Noen truet meg	Flere ganger i uken– Omtrent 1 gang i uken - 2 eller 3 ganger i måneden - En sjelden gang - Ikke i det hele tatt
Q6905 Noen slo, dyttet, sparket eller holdt meg fast så jeg ble redd	Flere ganger i uken– Omtrent 1 gang i uken - 2 eller 3 ganger i måneden - En sjelden gang - Ikke i det hele tatt
Q6950 Noen kommenterte utseendet mitt negativt på en måte jeg ikke likte.	Flere ganger i uken– Omtrent 1 gang i uken - 2 eller 3 ganger i måneden - En sjelden gang - Ikke i det hele tatt

3.1 Mobbing på skolen

Tabell 3.2 *Andel og standardavvik for mobbing på skolen fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Mobbing på skolen							
	2013				2014			
	Andel	Standard- avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard- avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	6,87	25,30	0,05	0,03	6,45	24,57	0,03	0,02
Karakter 3 opptil 4	3,95	19,48	0,18	0,09	3,55	18,50	0,17	0,08
Karakter 4 opptil 5	2,62	15,99	0,25	0,12	2,30	15,01	0,23	0,12
Karakter 5 opptil 6	2,02	14,08	0,28	0,14	1,79	13,26	0,27	0,13
Karakter 6 i alle fag	8,24	27,49	-	-	7,28	25,99	-	-

Tabell 3.2 viser at en større andel høyt presterende elever rapporterer at de er mobbet på skolen enn øvrige elever i både 2013 og 2014. Rundt 8 prosent av høyt presterende elever oppga å være mobbet i 2013 og ca 7 prosent i 2014. Forskjellen er tydelig sammenlignet med elever som har karakterer fra fire og opptil fem (2013: Cohens $d=0,25$; $ES=0,12$; 2014: Cohens $d=0,28$; $ES=0,14$) og elever som har karakterer fra fem og opptil seks (2013: Cohens $d=0,23$; $ES=0,12$; 2014: Cohens $d=0,27$; $ES=0,13$).

3.2 Noen gjorde narr av eller ertet meg, slik at jeg ble lei meg

Tabell 3.3 *Andel og standardavvik for « Noen gjorde narr av eller ertet meg, slik at jeg ble lei meg» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Noen gjorde narr av eller ertet meg, slik at jeg ble lei meg							
	2013				2014			
	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	13,48	34,15	0,08	0,04	10,41	30,54	0,03	0,02
Karakter 3 opptil 4	9,47	29,28	0,21	0,10	6,82	25,21	0,10	0,05
Karakter 4 opptil 5	7,40	26,17	0,28	0,14	5,25	22,30	0,16	0,08
Karakter 5 opptil 6	5,91	23,58	0,34	0,17	4,38	20,46	0,20	0,10
Karakter 6 i alle fag	16,43	37,06	-	-	9,48	29,29	-	-

Tabell 3.3 viser at i 2013 oppga rundt 16,5 prosent av høyt presterende elever at noen hadde gjort narr av dem eller ertet dem slik at de ble lei seg to til tre ganger i måneden eller mer. Denne andelen ble redusert til 9,5 i 2014. I 2013 var forskjellen av betydning for samtlige øvrige elever foruten de svakest presterende elever. I 2013 var forskjellen bare av betydning sammenlignet med elever som fikk karakterer fra fem og opptil seks.

3.3 Jeg ble holdt utenfor

Tabell 3.4 *Andel og standardavvik for «Jeg ble holdt utenfor» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

Jeg ble holdt utenfor	Jeg ble holdt utenfor							
	2013				2014			
	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	11,42	31,80	0,06	0,03	7,79	26,79	0,06	0,03
Karakter 3 opptil 4	8,16	27,38	0,17	0,08	5,56	22,92	0,03	0,01
Karakter 4 opptil 5	6,69	24,98	0,23	0,11	4,63	21,02	0,07	0,03
Karakter 5 opptil 6	5,97	23,69	0,25	0,13	4,01	19,63	0,10	0,05
Karakter 6 i alle fag	13,44	34,11	-	-	6,21	24,14	-	-

Tabell 3.4 viser samme mønster som foregående tabell hvor andelen av høyt presterende elever som opplever å bli holdt utenfor synker markant fra rundt 13 prosent i 2013 til nærmere 6 prosent i 2014. I 2013 skiller høyt presterende elever seg ut ved at en større andel opplever seg holdt utenfor enn elever som har karakterer fra fire og opp til seks, mens det i 2014 ikke er noen forskjell mellom gruppene.

3.4 Noen spredte løgner om meg

Tabell 3.5 *Andel og standardavvik for «Noen spredte løgner om meg» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Noen spredte løgner om meg							
	2013				2014			
	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	12,25	32,78	0,04	0,02	8,56	27,97	0,09	0,05
Karakter 3 opptil 4	8,36	27,69	0,16	0,08	5,82	23,42	0,01	0,01
Karakter 4 opptil 5	6,19	24,10	0,25	0,12	4,10	19,82	0,09	0,05
Karakter 5 opptil 6	4,61	20,96	0,31	0,15	3,09	17,30	0,15	0,07
Karakter 6 i alle fag	13,47	34,15	-	-	6,17	24,06	-	-

Igjen ser vi tilsvarende mønster som foregående tabell. Tabell 3.5 viser at andelen av høyt presterende elever som opplever å bli holdt utenfor synker markant fra rundt 13

prosent i 2013 til nærmere 6 prosent i 2014. I 2013 skiller høyt presterende elever seg ut ved at en større andel opplever seg holdt utenfor enn elever som har karakterer fra fire og opp til seks, mens det i 2014 er ingen forskjell mellom gruppene.

3.5 Noen truet meg

Tabell 3.6 *Andel og standardavvik for «Noen truet meg» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Noen truet meg							
	2013				2014			
	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	5,19	22,19	0,22	0,11	3,09	17,30	0,07	0,03
Karakter 3 opptil 4	2,89	16,75	0,32	0,16	1,61	12,57	0,16	0,08
Karakter 4 opptil 5	2,10	14,33	0,37	0,18	1,09	10,36	0,20	0,10
Karakter 5 opptil 6	1,65	12,76	0,39	0,19	0,75	8,65	0,23	0,11
Karakter 6 i alle fag	11,04	31,34	-	-	4,33	20,36	-	-

Tabell 3.6 viser at andelen høyt presterende elever som har opplevd trusler har sunket markant fra 2013 til 2014. I 2014 har høyt presterende elever fremdeles størst andel som opplever trusler to til tre ganger i måneden eller mer, men skiller seg bare fra elever som har karakterer fra fire og opptil fem (Cohens $d=0,20$; $ES=0,10$) og elever som har karakterer fra fem og opptil seks (Cohens $d=0,23$; $ES=0,11$). I 2013 skilte høyt presterende elever seg betydelig fra samtlige grupper.

3.6 Noen slo, dyttet, sparket eller holdt meg fast så jeg ble redd

Tabell 3.7 *Andel og standardavvik for «Noen slo, dyttet, sparket eller holdt meg fast så jeg ble redd» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Noen slo, dyttet, sparket eller holdt meg fast så jeg ble redd							
	2013				2014			
	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	4,26	20,19	0,20	0,10	2,78	16,44	0,07	0,03
Karakter 3 opptil 4	2,28	14,91	0,30	0,15	1,36	11,57	0,16	0,08
Karakter 4 opptil 5	1,64	12,71	0,34	0,17	0,94	9,64	0,20	0,10
Karakter 5 opptil 6	1,22	10,97	0,36	0,18	0,69	8,31	0,22	0,11
Karakter 6 i alle fag	9,17	28,87	-	-	3,97	19,53	-	-

Når det gjelder å ha opplevd at noen har slått, dyttet eller holdt dem fast, viser tabell 3.7 tilsvarende mønster som trusler i foregående tabell; andelen høyt presterende elever som har opplevd at noen har slått, dyttet eller holdt dem fast har sunket markant fra 9 prosent i 2013 til rundt 4 prosent i 2014. I 2014 har høyt presterende elever fremdeles størst andel som opplever at noen har slått, dyttet eller holdt dem fast to til tre ganger i måneden eller mer, men skiller seg bare fra elever som har karakterer fra fire og opptil fem (Cohens $d=0,20$; $ES=0,10$) og elever som har karakterer fra fem og opptil seks (Cohens $d=0,22$; $ES=0,11$). I 2013 skilte høyt presterende elever seg betydelig fra samtlige grupper.

3.7 Noen kommenterte utseendet mitt negativt på en måte jeg ikke likte

Tabell 3.8 *Andel og standardavvik for «Noen kommenterte utseendet mitt negativt på en måte jeg ikke likte» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	Noen kommenterte utseendet mitt negativt på en måte jeg ikke likte							
	2013				2014			
	Andel	Standard- avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard- avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	11,00	31,29	0,03	0,02	8,62	28,07	0,10	0,05
Karakter 3 opptil 4	8,12	27,32	0,13	0,06	6,36	24,41	0,02	0,01
Karakter 4 opptil 5	6,87	25,30	0,18	0,09	5,22	22,25	0,03	0,02
Karakter 5 opptil 6	5,94	23,64	0,21	0,11	4,24	20,15	0,08	0,04
Karakter 6 i alle fag	11,99	32,49	-	-	6,00	23,75	-	-

Tabell 3.8 viser at i 2013 oppga rundt 12 prosent av høyt presterende elever at noen kommenterte utseende deres negativt to til tre ganger i måneden eller mer. Denne andelen ble redusert til 6 prosent i 2014. I 2013 var forskjellen av betydning sammenlignet med elever som fikk karakterer fra fem og opptil seks (Cohens d = 0,21; ES=0,11). I 2014 skiller ikke høyt presterende fra øvrige elever på denne variabelen.

3.8 En eller flere krenkelses 2 til 3 ganger i måneden eller mer

Tabell 3.9 *Andel og standardavvik for «En eller flere krenkelses 2 til 3 ganger i måneden eller mer» fordelt på karaktergrupper. Cohens d og effektstørrelse for forskjell fra Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag)*

	En eller flere krenkelses 2 til 3 ganger i måneden eller mer							
	2013				2014			
	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES	Andel	Standard-avvik	Cohens d	ES
Karakter under 3	26,07	43,91	0,08	0,04	18,87	39,13	0,11	0,05
Karakter 3 opptil 4	20,68	40,50	0,21	0,10	14,76	35,47	0,00	0,00
Karakter 4 opptil 5	17,47	37,97	0,29	0,14	12,33	32,88	0,07	0,04
Karakter 5 opptil 6	15,00	35,71	0,36	0,18	10,47	30,62	0,13	0,06
Karakter 6 i alle fag	29,72	45,71	-	-	14,76	35,47	-	-

Tabell 3.9 viser andelen som har opplevd en eller flere krenkelses to til tre ganger i måneden eller mer for delt på de ulike karakter gruppene. Det vil si at det er andelen som har opplevd en eller flere av krenkelsene som er vist i de foregående tabellene. Når det gjelder høyt presterende elever se vi at andelen er halvert fra rundt 30 prosent i 2013 til 15 prosent i 2014. Tabell 3.9 viser også at i 2013 skilte denne gruppen elever seg fra de øvrige gruppene foruten de svakest presterende elever. I 2014 er det ingen forskjell mellom gruppene

4. Variasjon og spredning

Et generelt trekk i resultatene er at standardavviket er større for gruppen med høyt presterende elever enn de øvrige elevgruppene på samtlige indekser. Dette tyder på at det er større variasjon i hvordan høyt presterende elever svarer på indeksene. Det vil igjen si at disse elevene i større grad sprer seg rundt gruppens gjennomsnitt på indeksen, mens de øvrige elevene «klumper» seg mer rundt gruppens gjennomsnitt. I klartekst betyr det at det er noen høyt presterende elever som skårer høyt på læringsmiljøindeksene, mens det er andre som skårer tilsvarende lavt. Dette er en egenskap som er mer framtrædende blant høyt presterende elever enn elever i øvrige karaktergrupper.

Et vesentlig spørsmål når vi snakker om spredning og variasjon i de ulike målene fra Elevundersøkelsen er også knyttet til det vi kan kalle nivåene over individet: skole og klasse. For å belyse dette på en enkel måte har vi beregnet den såkalte intraklassekorrelasjonskoeffisienten (ICC) for alle målene som er beskrevet hittil i rapporten (tabell 4.1 og 4.2). Enkelt forklart viser ICC hvor mye av variasjonen som forklares av hvilken klasse eller skole elevene tilhører. Jo høyere ICC, jo mer like er svarene til elevene innad i klassen eller skolen. Det er vanlig i utdanningsforskning at 80-95 % av forskjellene i resultater kan knyttes til forskjeller mellom individer (Snijders & Bosker, 1999; Strabac, 2007), og altså at om lag 5-15 % av variasjonen vanligvis kan knyttes til klasse- og skolenivået. ICC som overstiger 15 % bør altså anses som en betydelig variasjon, men også ICC rundt 10 % indikerer en påvirkning fra omgivelsene elevene inngår i.

I tabell 4.1 er ICC for klassenivået vist for resultatene på variablene i kapittel 2, i 2013 og 2014, for gruppen elever som er høyt presterende. Vi har også gjort analyser av ICC på skolenivået, men dette viste seg å ha relativt liten betydning og er ikke presentert her.

Tabell 4.1 Andel varians som er forklart av klasse for Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag) i 2013 og 2014 for Læringsmiljøindeksene

	2013	2014
Trivsel	10,0	12,3
Støtte fra lærerne	17,7	14,9
Støtte hjemmefra	10,9	8,6
Faglig utfordring	9,1	9,3
Vurdering for læring	13,1	13,2
Læringskultur	22,8	25,6
Mestring	14,5	14,0
Motivasjon	18,8	16,2
Elevdemokrati og medvirkning	9,3	14,4
Felles regler	8,2	10,0
Utdanning og yrkesveiledning uttrinn	4,3	10,7
Utdanning og yrkesveiledning Vg1	3,4	10,3
Relevans	20,9	11,9
Innsats	21,4	15,3

På flere av indeksene viser resultatene at elevenes svar er sterkt påvirket av hvilken klasse de går i. Særlig gjelder dette for læringskultur, relevans og innsats, men også for støtte fra læreren, motivasjon og mestring. Det er også her en del variasjon mellom 2013 og 2014, slik vi har sett i de tidligere analysene. Resultatene peker på at mye av forskjellene i elevenes opplevelse av skolehverdagen er preget av hvilken klasse de går i, mer enn hvilken skole de går på. Det er et tradisjonelt funn i norsk skoleforskning at det er større forskjeller mellom lærere enn mellom skoler (se for eksempel Caspersen, 2011).

I tabell 4.2 har vi undersøkt variansen på klassenivået for spørsmålene om mobbing og krenkelser.

Tabell 4.2 Andel varians som er forklart av klasse for Høyt presterende elever (Karakter 6 i alle fag) i 2013 og 2014 for Mobbing og krenkelser

	2013	2014
Mobbing på skolen	4,0	2,0
Noen gjorde narr av eller ertet meg, slik at jeg ble lei meg	7,9	8,3
Jeg ble holdt utenfor	2,7	5,3
Noen spredte løgner om meg	4,5	8,5
Noen truet meg	8,7	10,8
Noen slo, dyttet, sparket eller holdt meg fast så jeg ble redd	6,4	12,0
Noen kommenterte utseendet mitt negativt på en måte jeg ikke likte.	0,3	11,6
Andel som har opplevd en en eller flere krenkelser 2 til 3 ganger i måneden eller mer	6,1	11,3

Resultatene viser at det har mindre betydning hvilken klasse de høyt presterende elevene går i for deres opplevelse av mobbing og krenkelser enn for de andre indeksene i Skoleporten. En mulig tolkning av dette er at mobbing og krenkelser er i større grad knyttet til forhold utenom klasserommet, og til dels utenom selve skolekonteksten, men er noe som pågår i alle sosiale kontekster.

5. Oppsummering

Denne gjennomgangen av indeksene på ulike forhold i læringsmiljøet viser at høyt presterende elever ofte vurderer læringsmiljøet som dårligere enn øvrige elever. Særlig gjelder det når vi sammenligner dem med øvrige elever som presterer bra på skolen. Unntaket er *Vurdering for læring* og til dels *Elevdemokrati og medvirkning* hvor høyt presterende elever har høyest gjennomsnittscore. Det er urovekkende at de skårer lavest på *Faglig utfordring* og mitt på treet når det gjelder *Mestring* og *Motivasjon*. Resultatene indikerer at skoler og lærere bør være oppmerksomme på situasjonen til høyt presterende elever og huske på at tilpasset opplæring gjelder samtlige elever.

Når det gjelder Mobbing på skolen og krenkelser opplever en større andel blant høyt presterende elever å bli mobbet på skolen og ulike typer krenkelser særlig sett i forhold til øvrige elever som presterer bra på skolen, men som ikke defineres som høyt presterende. Ofte oppgir en større andel av høyt presterende elever at de blir mobbet og utsatt for ulike typer krenkelser enn også hva de svakest presterende elever gjør. I sum viser resultatene at høyt presterende elever er en sårbar gruppe både i forhold til opplevelse av mobbing og krenkelser, men også når det gjelder opplevelser av andre forhold i læringsmiljøet, slik det fremgikk av læringsmiljøindeksene.

Analysene av variasjon og spredning viser at det er større variasjon i hvordan høyt presterende elever svarer enn de øvrige gruppene. I klartekst betyr det at det er mange høyt presterende elever som svarer positivt på spørsmålene om læringsmiljø, mobbing og krenkelser, men det er også elever i denne gruppen som uttaler seg tilsvarende negativt. En slik variasjon i svargivingen er ikke like utpreget i de øvrige elevgruppene. Videre viser analyser at hvordan elevene svarer også er avhengig av hvilken klasse de går i. Særlig gjelder dette for læringskultur, relevans og innsats, men også for støtte fra læreren, motivasjon og mestring. Når det gjelder mobbing og krenkelser er ikke hvilken klasse en går i like avgjørende.

Et tydelig funn i analysene er at forskjellene mellom høyt presterende elever og øvrige elever er større i 2013 enn i 2014. Eksempelvis ser vi at andelen høyt presterende elever som har opplevd en eller flere krenkelser to til tre ganger i måneden eller mer er redusert fra nærmere 30 prosent i 2013 til 15 prosent i 2014. På nasjonalt nivå har andelen som opplever en eller flere krenkelser fra 2013 til 2014 blitt redusert fra 21 til 15 prosent (Wendelborg 2015) så nedgangen blant høyt presterende sammenfaller med denne utviklingen. Også de øvrige elevgruppene har reduksjon på denne variabelen, men andelen er langt lavere. Imidlertid er det uklart hvorfor den er større hos høyt presterende elever enn blant øvrige elever. Tilsvarende mønster ser vi også ofte i de øvrige indeksene og variablene.

En forklaring på endringer fra 2013 til 2014 er at på noen spørsmål er svarkategoriene snudd fra 2013 til 2014. Særlig gjelder det for indeksen *Læringskultur*. Dette resulterte i at gjennomsnittsverdien økte med rundt 0,6 for høyt presterende elever i 2014, mens for øvrige elever økte den med bare 0,3. Fra å ligge klart lavest på den indeksen i

2013, var det ingen forskjell i hvordan høyt presterende elever skåret på *Læringskultur* i 2013 sammenlignet med øvrige elever. En utvisking av forskjeller fra 2013 til 2014 mellom elevgruppene er vanskelig å forklare. En del av forklaringen er at det er andre elever i 2014 som er høyt presterende, men at det skal medføre slike utslag er overraskende og må følges opp i det videre arbeidet med Elevundersøkelsen.

LITTERATUR

- Caspersen, J. (2011). Skolekultur og elevresultater : hvilke muligheter gir TALIS-undersøkelsen? Oslo: NIFU.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. 2 utg. New York: Psychology Press.
- Elstad, Jon Ivar (2010). *Datakvalitet i Ung i Oslo 2006. Kommentarer og vurderinger*. NOVA-notat 1/2010.
- Federici, R. A., & Skaalvik, E.M. (2013). *Lærer-elev relasjonen: Betydning for elevenes motivasjon og læring*. *Bedre Skole* (1). 58-63.
- Markussen, E. (2000). *Særskilt tilrettelagt opplæring i videregående - hjelper det? Om segregering, inkludering og kompetanseoppnåelse i det første Reform 94-kullet*. Rapport 341. Oslo: Fafo.
- Opheim, V. og Wiborg, Ø (2012). *Resultater fra en spørreundersøkelse blant elever og lærere på 9. trinn og i videregående trinn 1 Delrapport 4 fra prosjektet 'Ressurser og resultater i grunnopplæringen'*. NIFU-rapport 37/2012
- Snijders, T. A. B., og Bosker, R. J. (1999). *Multilevel analysis : an introduction to basic and advanced multilevel modeling*. London: Sage.
- Strabac, Z. (2007). Flernivåanalyse. I T. A. Eikemo & T. H. Clausen (Eds.), *Kvantitativ analyse med SPSS. En praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker* (pp. 172-201). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Wendelborg, C., Røe, M., & Federici, R. A. (2014). *Analyse av Elevundersøkelsen 2013*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Wendelborg, C (2015). *Mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2014/15*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning

---

ISBN: 978-82-7570-453-3 (web)

Dragvoll allé 38 B
7491 Trondheim
Norge

Tel: 73 59 63 00
Web: www.samforsk.no

 NTNU
Samfunnsforskning